

Trends van invloed die van invloed zouden kunnen zijn op scholen

Individualisering en eigen verantwoordelijkheid

Zelfsturing en ontplooiing

De vrijheid om het eigen leven vorm te geven neemt toe. Ook ontstaat een groeiende behoefte aan persoonlijke ontwikkeling ook naast en na het onderwijs. Om de eigen employability te waarborgen wordt van mensen zelfsturing in de leer- en arbeidsloopbaan verwacht. In het onderwijs nemen zelfsturing, zelfregulering en zelfmonitoring een belangrijke plaats in. De focus op het groepsperspectief van leerlingen wordt steeds belangrijker.

Gepersonaliseerd leren maatwerk

Scholen en opleidingen willen leerlingen en studenten meer maatwerk bieden: een deel van de ouders en studenten vraagt daar ook om. Het digitaliseren van lesmateriaal biedt nieuwe mogelijkheden voor individuele leerpaden, student journeys en gepersonaliseerd leren.

Informeel leren

Informeel leren is een vorm van leren buiten de school die min of meer spontaan ontstaat. De lerende zonder de intentie te hebben om te leren. Er wordt geen werkvorm gevolgd. Er is geen sprake van een officiële opdracht of diploma. Deze vorm van leren verloopt vaak via werkplekleren maar kan ook plaats hebben wanneer een leerling informatie uitwisselt in de pauze, een gesprek met een docent voert of een handigheid ontdekt bij het maken van huiswerk.

Burgerschap

Om de leerling zo goed mogelijk voor te bereiden op zijn of haar toekomst, besteedt het onderwijs steeds meer aandacht aan het bijbrengen van het belang van zingeving en goed burgerschap. Dit zal de komende jaren toenemen.

Aandacht voor excellentie

Excellentieonderwijs krijgt steeds meer aandacht met name leerlingen met veel potentieel krijgen meer kansen.

Laaggeletterdheid

Het aanpakken van laaggeletterdheid is een grote uitdaging voor het onderwijs. Het gaat bij deze groep om mensen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en het begrijpen en toepassen van informatie. Ook mensen die problemen hebben met digitale geletterdheid vallen onder deze groep.

Belang van 21e eeuwse vaardigheden

In het onderwijs verschuift de aandacht van het bijbrengen van kennis naar het bijbrengen van vaardigheden. Analytisch denkvermogen, probleemoplossend vermogen, samenwerken en onderhandelen zijn voorbeelden van deze vaardigheden.

Motivatie van leerlingen

Nederlandse leerlingen zijn minder gemotiveerd om te leren dan leerlingen in andere landen. Er vindt een verschuiving plaats van aanbodgerichte werkwijze met een systematische leerstofoverdracht en een focus op cognitieve vermogens naar een benadering die meer waarde hechten aan zelfsturend leren, op basis van intrinsieke motivatie en als vertrekpunt van de leerstof de persoonlijke belangstelling en de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling.

Meer autonomie

Door de vele voorschriften, procedures en een uniform, verplicht curriculum komt de autonomie van leerlingen in het gedrang. De ontwikkeling van een nieuw curriculum voor het funderend onderwijs is in volle gang.

Gelijke onderwijskansen

Diversiteit in de klas

In de klas ontstaat een grotere diversiteit aan leerlingen door migratie, een afname van traditionele gezinnen en een toename van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

Gelijke kansen

Gelijke onderwijskansen staan onder druk. Het opleidingsniveau van ouders speelt een belangrijke rol bij keuzes voor het vervolgonderwijs. Ouders geven ook meer geld uit aan huiswerkbegeleiding, toets/ examentraining en extra ondersteuning bij specifieke leerbehoeften.

Correctiemogelijkheden in het onderwijsstelsel

Het niveau waarin leerlingen in het voortgezet onderwijs worden geplaatst worden steeds bepalender voor de verdere schoolloopbaan doordat correctiemogelijkheden afnemen. Heterogene en verlengde brugklassen verdwijnen, vmbo en havo/vwo-locaties worden gescheiden, tussentijds afopstromen wordt moeilijker evenals het stapelen van diploma's.

Selectie aan de poort van opleidingen

Toegang tot de meest gewenste of passende school wordt minder vanzelfsprekend, voor populaire basisscholen is vroege aanmelding noodzakelijk, voor middelbare scholen wordt geloot. In het mbo stellen opleidingen eisen aan vakkenpakketten en in het hoger onderwijs wordt geselecteerd op motivatie en aanvullende toetsen.

Sociale segregatie

Sociale segregatie neemt toe met name door het samenvallen van een aantal maatschappelijke scheidlijnen zoals opleiding, gezondheid, inkomen en sociale participatie. Mensen uit verschillende sociale lagen komen elkaar nauwelijks meer tegen. Onderlinge solidariteit is niet meer vanzelfsprekend.

Snellere doorstroom binnen het onderwijsstelsel

Meer leerlingen en studenten gaan direct na het afronden van het voortgezet onderwijs een vervolgopleiding doen, in het vervolgonderwijs wordt sterk gestuurd op het zonder vertraging afronden van de opleiding.

Gemiddeld opleidingsniveau stijgt

Leerlingen en studenten halen een steeds hoger opleidingsniveau en minder studenten verlaten het onderwijs zonder diploma. De beroepsbevolking is ook hoger opgeleid dan vroeger.

Digitalisering en technologisering

Serious gaming

Een **serious** game is een spel met een ander primair doel dan puur vermaak. Het voornaamste doel is dan bijvoorbeeld communiceren, werven of selecteren, onderwijzen of het verwerven van inzicht.

Blended learning

Content is overal aanwezig en overal beschikbaar, juist in time informatie kan op ieder gewenst moment worden gevonden. Leren op school is geïntegreerd met online en leren bij werkgevers.

Digitalisering

30-1-2019

pagina 2

bron: trendanalyse Onderwijsraad, de stand van Educatief Nederland 2019 en het boek: Leren voor morgen, uitdagingen voor het onderwijs Ros, Lieskamp, Heldens

Digitalisering doet steeds meer zijn intrede in het onderwijs, lessen op scholen en leren op afstand worden gecombineerd, er ontstaan andere leeromgevingen waarin gebruik wordt gemaakt van virtual reality. Ook ontstaan andere leerprocessen en leerdoelen, er wordt bijvoorbeeld meer aandacht besteed aan digitale geletterdheid en programmeren.

Kunstmatige intelligentie AI

Artificieel intelligentie (ai) wordt steeds slimmer en zo wordt langzamerhand toegewerkt naar artificieel general intelligence (agi): computers die met succes elke intellectuele taak kunnen doen die een mens zou kunnen doen. Dat stadium komt steeds dichterbij en dus wordt al gekeken naar de volgende stap artificieel superintelligentie (asi). Daarbij zal het intellect van de computers dat van de mens ver overschrijden.

Datagedreven onderwijs

Veel routinematige processen in het onderwijs worden geautomatiseerd. In toenemende mate leiden leerlingvolgsysteem, datamanagement toepassingen en learning analytics tot digitale onderwijsdossiers, actuele onderwijsresultaten en direct beschikbare analyses van de kwaliteit van de onderwijsinstelling.

Robotica

Robotica kijkt naar theoretische implicaties en praktische toepassingen van robots in de ruimste zin van het woord, tegenwoordig wordt dit steeds vaker in de praktijk gebracht. Bijvoorbeeld bij drones, bij robots die ouderen uit bed helpen, bij het schoonmaken van het riool en bij het uitvoeren van operaties.

Smart Surroundings

Smart surroundings zijn erop gericht om de flexibiliteit en intelligentie van informatietechnologie in ieder aspect van het dagelijks leven te brengen. Dit wordt gedaan door diverse applicaties op adhoc netwerken met elkaar te laten communiceren zodat ramen en deuren met elkaar kunnen communiceren en radiatoren met airconditioning.

De school als one-stop-shop

Vervaging werk en privé

De 9-tot-5-cultuur is voor een toenemend deel van de beroepsbevolking verleden tijd. Dankzij de digitaliseringsgolf en mobiel internet kunnen werknemers op plekken en momenten werken die hun goed uitkomen, door dit "nieuwe werken" vervaagt de betekenis van de begrippen "werkplek" en "werktijd".

One stop

Het takenpakket van scholen wordt steeds breder, bijvoorbeeld door de buitenschoolse opvang, bijscholing van leerlingen met een achterstand en het aanbieden van naschoolse sportactiviteiten. De school wordt daarmee een one-stop-shop waar kinderen 's ochtends worden gebracht en aan het eind van de dag worden opgehaald.

Concurrentie tussen scholen

Onderwijsinstellingen ontlenen hun bestaansrecht aan het aantal ingeschreven leerlingen en studenten, vergelijkbaar met bedrijven strijden scholen om de gunst van de "consument". Er wordt bijvoorbeeld geadverteerd met hoge leerprestaties of scholen richten hun onderwijs (aanbod) op wensen van ouders leerlingen en studenten.

Profilering van scholen en opleidingen

Scholen en opleidingen gaan zich sterker profileren, sommigen kiezen voor een profiel, andere bieden juist veel variatie aan. Het basisonderwijs kent bijvoorbeeld tweetalige scholen en kunnen zich bijvoorbeeld ontwikkelen naar kubusscholen. In het voortgezet onderwijs bestaan aparte stromen voor sport, techniek, kunst en cultuur en internationalisering. In het beroepsonderwijs zijn trajecten voor toptalenten en in het hoger onderwijs honours en university colleges.

Informalisering invloed onderwijs

De snelheid van allerlei ontwikkelingen heeft ervoor gezorgd dat bedrijven en instellingen dichterbij de samenleving zijn komen te staan, daarmee is het gezag van bedrijven en instanties langzamerhand verwijderd, de klant wordt steeds mondiger en kritischer. De manager krijgt op de werkvloer te maken met werknemers die heel goed weten wat hun rechten zijn.

Bredere vorming

Permanente educatie

Het belang van brede vorming van leerlingen en studenten wordt steeds meer erkend, het onderwijs zou naast het overdragen van kennis ook vooral moeten gaan over zelfactualisatie en persoonsvorming. Een samenhangende visie op wat scholen daaraan bij willen dragen en hoe ze dat kunnen doen is er meestal echter niet, ook het zichtbaar maken en beoordelen van “brede onderwijskwaliteit” is een uitdaging. Een leven lang ontwikkelen wordt de norm.

Collectieve identiteit

Mensen willen bij een sociale groep horen (al dan niet online). Aan deze groep ontlene ze (een deel van) hun identiteit, en er is een opkomst van “tribes” en er spelen vragen rondom het behoud van de “eigenheid” en soevereiniteit van Nederland. Sociale betrokkenheid lijkt steeds verder af te nemen. Huidige groepen hebben een meer tijdelijk en “gespecialiseerd” karakter. Vaak worden deze groepen en relaties online gevormd, waar mensen met gelijke interesses of achtergronden met elkaar in contact komen.

Brede vorming

Het belang van brede vorming van leerlingen en studenten wordt steeds meer erkend, het onderwijs zou naast het overdragen van kennis ook vooral moeten gaan over zelfactualisatie en persoonsvorming. Een samenhangende visie op wat scholen daaraan bij willen dragen en hoe ze dat kunnen doen is er meestal echter niet, ook het zichtbaar maken en beoordelen van “brede onderwijskwaliteit” is een uitdaging.

Duurzaamheid

De fossiele brandstoffen raken op. Als maatschappij zijn we op zoek naar nieuwe bronnen van energie en moeten we nadenken over herbruikbaarheid van producten. De toenemende aandacht voor duurzaamheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en gezondheid raakt ook het onderwijs. In het curriculum komt meer plaats voor het creëren van bewustzijn bij leerlingen voor het verantwoord omgaan met mens en natuur. Met name de ecologische uitdagingen nemen een plaats in het curriculum.

Mondialisering en internationalisering

Grenzen tussen landen vervagen. Landen en culturen raken toenemend met elkaar verknoopt, ook economisch. Het onderwijs is bepalend voor de ontwikkeling van Nederland richting een open, sterke en mondiaal concurrerende kennis- en diensteconomie. Ook het onderwijs richt zich meer op kennis en vaardigheden die de toenemende mondialisering en internationalisering ondersteunen.

Overige trends

Er is een tekort aan leraren.

De aantrekkelijkheid voor het werken in het onderwijs is nog steeds matig. De sector onderwijs is nog geen aantrekkelijke sector om te werken. De roep om meer professionele ruimte, focus op het realiseren van goed onderwijs en goede arbeidsvoorwaarden neemt toe.

Flexibiliseren arbeidsmarkt

Werknemers veranderen vaker van baan of functie door tijdelijke projecten en contracten, reorganisaties en verdwijnende en opkomende vormen van werkgelegenheid. Hybride carrières komen vaker voor waar mensen twee banen naast elkaar hebben. Met de veranderende arbeidsmarkt veranderen arbeidsrelaties ook. Het gaat dan bijvoorbeeld over thuiswerken of op wisselende locaties.

Stijgende levensverwachting

De gezondheidszorg wordt steeds beter en mensen leven gezonder, hierdoor stijgt de gemiddelde levensverwachting sterk. De bevolkingsopbouw verandert, wat gevolgen heeft voor het arbeidsleven, de sociale zekerheid en levensstijlen.

Samenwerken bedrijfsleven met regulier onderwijs

De arbeidsmarkt en het onderwijs sluiten beter op elkaar aan wanneer scholen en bedrijven samen gaan werken, de kwaliteit van het onderwijs verbetert door de kennis die opgedaan wordt uit de praktijk en de samenleving en branches profiteren van het verbeterde onderwijs en de aandacht voor de branche. Naast de publieke uitgave aan onderwijs is er ook sprake van private uitgaven. Bedrijven betalen geld, in menskracht of in materieel mee aan het onderwijs.

Invloed Europa

Nederland is een van de 28 lidstaten van de Europese unie, meer dan de helft van de nieuwe wetgeving komt voort uit Europees beleid, de invloed van Europa op het onderwijs wordt steeds groter.

Verstedelijking

Meer dan de helft van de wereldbevolking woont in steden en dat loopt op tot ongeveer 80% in 2050. In Nederland zal de bevolking van de vier grote steden de komende decennia naar verwachting sterk blijven groeien.

Participatiesamenleving

De verzorgingsstaat is geen vanzelfsprekendheid meer. Ouderen kunnen minder gemakkelijk terecht in een verpleeghuis. Van kinderen wordt verwacht zelf een deel van de zorg te verlenen.

Grotere rol lokaal bestuur

Verantwoordelijkheden worden steeds meer gedelegeerd van landelijk naar regionaal niveau. Gemeenten en onderwijsinstellingen krijgen te maken met een verzwaring van maatschappelijke opgaven in de regio en een opdracht tot samenwerking met een veelheid aan partijen in de regio.

Gemiddeld opleidingsniveau stijgt

Leerlingen en studenten halen een steeds hoger opleidingsniveau en minder studenten verlaten het onderwijs zonder diploma. De beroepsbevolking is ook hoger opgeleid dan vroeger.

Krimp en ontgroening

Hoger en middelbaar opgeleiden krijgen gemiddeld steeds minder kinderen, landelijk is het aantal scholen en onderwijsinstellingen de afgelopen jaren stabiel gebleven maar in dunbevolkte regio's neemt het aantal scholen af.

Myriam Lieskamp 3-06-2019

